

СУТНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена дослідженню значення міжнародного співробітництва у забезпеченні полікультурної освіти. Проаналізовано сутність мети полікультурної освіти. Розглянуто зразкові системи полікультурної освіти деяких країн світу.

Важливою закономірністю сучасного розвитку суспільства є зближення країн та народів, посилення їх взаємодії. Сьогодні необхідне вміння жити в багатонаціональному полікультурному середовищі, спілкуватись та співпрацювати з людьми різних національностей, рас та віросповідань. Ця суспільна необхідність стосується і сфери освіти, змісту, принципів і форм її організації.

Полікультурна освіта є особливо актуальною в поліетнічному багатонаціональному суспільстві, оскільки сучасна педагогіка вимагає, з одного боку, врахування етнокультурного чинника, а з іншого – створення умов для пізнання культури інших народів і виховання толерантних відносин між людьми.

Тому світова спільнота розробила нову освітню стратегію – полікультурну освіту, яка призначена готувати молодь до життя й ефективної діяльності в умовах поліетнічного й полікультурного суспільства.

Проблема полікультурної освіти стала предметом досліджень науковців з різних країн: американських (Ж. Гей, К. Гранта, Л. Дерман-Спаркса, Т. Кроула, М. Хепберна та ін.); канадських (К. Мудлі, Дж. Келлі, Дж. Лаенза, М. Фулана та ін.); британських (Д. Гілборна, Дж. Уайт, Дж. Хартлі та ін.); німецьких (М. Вайнберга, В. Міттера, Т. Рюлькера, Дж. Хоффа та ін.); польських (З. Ясинського, В. Грабовської та ін.); японських (Лі Тхан Кхої, К. Осаджима та ін.); австралійських (М. Калантіса, Б. Коупа та ін.); учених африканського континенту (Дж. Адлера, М. Асанте, Дж. Гундара, Т. Зулуса та ін.); вчених Бразилії (П. Фрере) та Грузії (Г. Тахокідзе) та ін.

Результатом аналізу наукових джерел стало виявлення основних концепцій полікультурної освіти, які знайшли своє визнання у педагогічних теоріях, міжнародних документах, пов'язаних із проблемами культури та освіти.

В Україні чіткою полікультурною орієнтацією відзначається «Національна доктрина розвитку освіти» (2002 рік), в ній зазначається, що держава повинна забезпечити виховання особистості з демократичним світоглядом, яка дотримується громадянських прав і свобод, із повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу [1: 4 – 6].

Серед українських науковців окремі аспекти полікультурної освіти досліджували М. Баяновська, Л. Голік, І. Зязюн, Т. Клищенко, О. Коваленко, М. Красовицький, Г. Онкович, О. Сухомлинська, І. Тараненко та інші.

Сутністю полікультурної освіти є звернення до людської природи та демократичних цінностей і пріоритетів правового, громадянського суспільства. Її цілями є створення умов для здійснення діалогу ментальностей, культур на основі гармонії, інтеграції і людського єднання. Питання взаємодії, взаєморозуміння та взаємоповаги різних народів на міжнародному рівні втілені в Статуті Організації Об'єднаних Націй, у Преамбулі Статуту ЮНЕСКО, у Загальній Декларації прав людини (1948), у Конвенції ЮНЕСКО проти дискримінації в освіті (1960), в якій проголошено, що „освіта має сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі усіх націй, расових та релігійних груп [2].

Під полікультурною освітою здебільшого розуміють запровадження засад мультикультуралізму в освітній сфері у відповідь на потреби багатокультурності суспільства.

У різних країнах впровадження полікультурності, як освітньої політики та практики у вищих навчальних закладах, набувало різноманітних форм завдяки різним історичним, економічним та ідеологічним чинникам [2: 178].

Значний практичний інтерес сутності міжнародної співпраці у забезпеченні полікультурної освіти, підготовці вчителя до роботи в національно-етнічному та релігійному середовищі становить досвід США, Канади, Німеччини, Польщі, Великої Британії та інших країн. В країнах Європейського Союзу при підготовці вчителя до роботи в умовах полікультурного середовища великого значення надається його педагогічній діяльності у багатокультурному середовищі, де слід урахувати індивідуальні особливості розвитку учнів (психофізичні та інтелектуальні), а також етнічні, соціальні, релігійні [3: 11].

Сучасний вчитель має бути професійно підготовленим, компетентним, а також доброзичливим у міжкультурному діалозі, упроваджувати нові форми, засоби та методи навчання. Особливого значення набуває фахова підготовка вчителя. Вищі педагогічні навчальні заклади Польщі до навчальних програм запровадили поглиблене вивчення мов національних меншин. Наприклад, українська та білоруська мови вивчаються в Варшавському, Вроцлавському, Ягеллонському університетах, Інституті східнослов'янської філології Вищої педагогічної школи м. Ольштин та ін.

Майже в усіх педагогічних університетах створено кафедри германської та російської філології. Литовська, чеська і словацька мови викладаються в університеті імені А. Міцкевича у Познані, Вроцлавському, Ягеллонському університетах та ін. Окрім того, у багатьох університетах діють міждисциплінарні студії, де проводяться заняття з історії філософії, літератури, культури країни мовою етнічних меншин.

З метою надання методичної допомоги вчителям шкіл для національних меншин у багатьох регіонах Польщі функціонують публічні та непублічні заклади вдосконалення вчителів [4].

Якщо поглянути на зразки “полікультурних” навчальних курсів для коледжів, які пропонуються в західній фаховій періодиці [5], в мультикультурному дусі викладаються такі предмети: громадянська освіта, американська історія, географія, література (курс оповідає про літератури чорношкірих американців, різноманітних іммігрантських груп) тощо. Так, американські полікультурні програми підготовки вчителів ураховують такі принципи шкільної полікультурної освіти: урахування загальнолюдських цінностей; відображеність поліетнічності в навчальних програмах; залученість усіх етнічних груп до освітнього процесу; неупередженість вчителя до вихідців із різних етнічних груп. Ці програми скеровані на досягнення таких цілей: зміна спрямованості освіти від монокультурної до полікультурної; збереження культурної унікальності учнів; запобігання проявам расизму та дискримінації у їхній поведінці; забезпечення найсприятливіших можливостей для успішного навчання учнів, що походять із етнічних меншин [6:381].

Канада володіє вагомими педагогічними досягненнями та розвиненою системою полікультурної освіти. Дослідження теорії та практики полікультурної освіти Канади показали, що важливими принципами навчального процесу, теоретико-методичними принципами побудови навчальних планів і програм у системі педагогічної освіти є методологічний принцип полікультурності, згідно з яким людина є перетином багатьох культур, а також принцип поєднання, узгодженості та раціонального співвідношення теорії і практики.

Майбутні вчителі Канади отримують і засвоюють ґрунтовні теоретичні знання та застосовують їх на практиці (це стосується як предмета зі спеціальної, так і психолого-педагогічної підготовки); студенти вчаться встановлювати міждисциплінарні зв'язки та здійснювати дослідницьку роботу. Методичні й дидактичні знання скорочують дистанцію між здобутою академічною університетською освітою і навчальною дисципліною, яку майбутні педагоги мають викладати у школі, сприяють швидкому пристосуванню до шкільного контингенту. Встановлено, що на початку 90-х років, зросла кількість годин практичного компонента, що інтегрує теоретичні знання у практику [7].

Австралійські педагоги зазначають, що етнічна, расова та релігійна різноманітність спільноти неминуче спричиняє існування мовних, культурних бар'єрів та релігійних упереджень, які заважають побудові демократичного суспільства. На їх думку, полікультурна освіта майбутніх учителів-гуманітаріїв може усунути ці бар'єри та надати рівних можливостей життєвого успіху усім громадянам [8].

Німецька концепція міжкультурної педагогіки 1991 року містить пропозиції щодо реформування освіти та зорієнтована на пошук постійної міжетнічної комунікації громадян у межах об'єднаної країни [9: 6]. Досягнення німецьких фахівців щодо розвитку полікультурної освіти майбутніх учителів гуманітарних дисциплін полягає у мотивуванні наступних її засад:

– спілкування культур, оскільки їх взаємодія дає поштовх для подальшого розвитку;

– увага та зважання на до рідну культуру та мову;

– урахування того, що етноцентричне мислення домінуючої спільноти перешкоджає сприйняттю інших культур як рівноцінних.

У ході теоретичного аналізу світових та вітчизняних теорій нами доведено, що полікультурна освіта є одним із провідних напрямів розвитку сучасної світової педагогіки, вдосконалення навчально-виховного процесу, адаптації його до різноманітного в соціокультурному аспекті контингенту школярів у контексті реалізації ідеалів соціальної справедливості. Визначено головну мету полікультурної освіти – підготовка молоді до життя в умовах глобально залежного та культурно плюралістичного світу. Отже, полікультурна освіта – нова методологія, що прагне досягнути психологічні, антропологічні, соціальні, економічні, історичні, політичні й культурні показники для виокремлення та актуалізації взаємозв'язків з гуманітарними дисциплінами у процесі викладання кожного навчального предмета. Головним принципом полікультурної освіти визначено рівноцінність і рівноправність усіх культур, її розуміння як комплексної системи релігійних переконань, ритуалів та звичаїв, суспільних цінностей і традицій, родинних зв'язків, відчуття належності до певної суспільної групи чи навіть субкультури, наприклад, професійної, молодіжної.

Польські філософи та педагоги переконані, що полікультурна освіта є відповідальною за стан багатокультурного суспільства. Представимо цілі полікультурної освіти, що подані у таблиці 1 [10: 37].

Таблиця 1

Цілі полікультурної освіти

№	Цілі полікультурної освіти	Зміст
1.	Заперечення дискримінаційних підгруп	Акцентування студентів неприпустимості приниження етнічних меншин
2.	Толерантність	Уміння жити і працювати разом, терпимість у відношенні до різноманітних обставин, способів життя
3.	Підтримка диференційного підходу	Усяка несхожість особлива, допомога студентам у сприйнятті елементів інших культур для свого способу мислення
4.	Сприяння праву на відмінність	Здатність поважати носіїв інших культур і способи їхнього життя, прийняття співіснування різних видів філософії
5.	Відповідальність	Кожен несе відповідальність

З метою підвищення якості освіти та ефективності навчально-виховного процесу польськими вченими були підготовлені навчальні плани, програми, методичні рекомендації для вчителів. Це сприяє поступовому духовному, етнологічному відродженню, оскільки вихове любов до рідної мови, історичної і культурної спадщини, формує духовно розвинену творчу особистість [2].

Таким чином, сутність міжнародної співпраці у забезпеченні полікультурної освіти полягає у відображенні багатокультурності в навчальних програмах багатьох країн світу, де вживають заходів щодо полікультурної освіти у таких напрямках: покращання успішності представників етнічних меншин; введення в освіту білінгвізму, навчання рідною мовою; звернення полікультурної освіти до меншин й до провідного етносу для розвитку взаєморозуміння, взаємоспілкування.

Здійснений огляд педагогічних явищ і процесів, пов'язаних із полікультурністю різних країн світу (США, Канада, Австралія, Німеччина, Польща та ін.) дозволив встановити, що полікультурна освіта – це галузь педагогічної діяльності, яка за умов глобалізації позначена спільними рисами розвитку. Відтак, полікультурна освіта виникає та розвивається у країнах із расовою та етнічною неоднорідністю населення, а також у спільнотах, яким характерні міграційні процеси.

Список використаних джерел та літератури

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2002. – № 33 (329). – С. 4–6.
2. Grant C., Sachs J. Multicultural Education and Postmodernism: Movement Toward a Dialogue / C. Grant, J. Sachs // Foundational Perspectives in Multicultural Education Edited by Duarte E.M. Longman Inc., 2000. – pp.178–195.
3. Пуховська Л.П. Проблема полікультурності в загальноєвропейському освітньому просторі // Освіта й виховання в Польщі й Україні (XIX- XX ст.). Матеріали міжнародної наукової конференції. – Ніжин, 1998. – С. 7-11.
4. Деркач В.В. Полікультурна освіта і виховання в початкових школах Польщі / Електронний ресурс // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N132/N132p021-029.pdf
5. The International Journal Of Multicultural Studies / Електронний ресурс // Режим доступу: <http://www.colorado.edu/journals/standards/>
6. Слоновьська О.Б. Полікультурна освіта в державних школах США / О.Б. Слоновьська // Наукові записки. – 2007. – С. 377–383.
7. Emmer E. T. Academic activities and tasks in first-year teachers' classes//Teaching & Teacher Education. – 1986. – № 2(3). – P. 229-244.
8. Multicultural Australia: Ways forward in the Managing Cultural Diversity and Racial Intolerance. A Submission to the National Multicultural Advisory Council from the Australian Teacher Education Association. 27 February, 1998. – <http://www.atea.schools.net.au/publications/multicult1.html>
9. Essinger, H.; Inerkulturelle Erziehung in multikulturellen Gesellschaften /

H. Essinger // In: Marburger, H. (Hg.): Schule in der multikulturellen Gesellschaft: Ziele, Aufgaben und Wege interkultureller Erziehung. Frankfurt/M: Verlag für interkulturelle Kommunikation, 1991. – 223 S.

10. Гофрон А. Різні погляди на Європу і проектування освітніх концепцій / А. Гофрон // Вища освіта України. – 2005. – №1. – С. 37- 45.

Slonovska O.B. Istota współpracy międzynarodowej w zaberpieczeni edukacji wielokulturowej

Artykuł jest poświęcony badaniom znaczenia współpracy międzynarodowej dla zabezpieczenia edukacji wielokulturowej. Została przeanalizowana istota celu edukacji wielokulturowej. Zostały rozpatrzone wzorcowe systemy edukacji wielokulturowej różnych państw świata.

Slonovska O.B. The essence of international cooperation in promoting multicultural education

The article studies the significance of international cooperation in providing the polycultural education. The essence of the purpose of the polycultural education is analyzed. Multiculturalism in the educational systems of the countries, being the best in the world, is also under scrutiny in the article.